

ב'ה

שער הביטחון

with
Reb Sholom Rubashkin

Text based learning.

"ילמוד ג' או ד' פעמים שער
הבטחון ב"חובת הלבבות" .. במשך
איזה שבועות" (אגרות קודש כא
עמ' קלא)

לעילוי נשמת ר אברהם אהרן בן שניאור זלמן יששכר געציל הלוי ע"ה

Shiur is also Lizchus Refuah Shleimah R' Yehuda Dukes from Jnet

השער הרביעי שער הבטחון
בבטחון על האלוקים יתברך לבדו

שיעור א'

אמר המחבר: מפני שקדם מאמרנו בחיוב קבלת עבודת האלוהים ראיתי להביא אחריו מהשהוא צריך יותר מכל הדברים לעבוד האלוהים ית', והוא הביטחון עליו בכל דבריו בעבור מה שיש בו מן התועלויות הגדולות בענין התורה ובענין העולם,

ותועלותיו בו בתורתו. מהם מנוחת נפשו וביטחונו על אלוהיו יתברך, כמו שהעבד חייב לבטוח על אדוניו, מפני שאם איננו בוטח באלוהים בוטח בזולתו. ומי שבוטח בזולת ה', מסיר האלוהים השגחתו מעליו ומניח אותו ביד מי שבטח עליו. ויהיה כמי שנאמר בו (ירמיה ב) כי שטים רעות עשה עמי אותי עזבו מקור מים חיים, לחצוב להם בארות בארות נשברים וגו'. ואמר (תהלים קו) וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב. **ואמר הכתוב (ירמיה יז) ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו.** ואמר (תהלים מ) אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים ושטי כזב. ואמר (ירמיה יז) ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו ומן ה' יסור לבו.

יבטח על חכמתו ותחבולותיו וכוח גופו והשתדלותו, **יעזבהו ה' לנפשו**, ייגע לריק וייחלש כוחו ותקצר תחבולתו מהשיג חפצו.

כמו שאמר הכתוב (איוב ה) לוכד חכמים בערמם. ואמר (קהלת ט) שבתִי וראה תחת השמש, כי לא לקלים המרוץ, ולא לגבורים המלחמה וגו'. ואמר (תהלים לד) כפירים רשו ורעבו ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב.

ואם יבטח ברוב עשרו, יוסר ממנו וישאר לזולתו.
 ככמו שאמר הכתוב (איוב כ) עשיר ישכב ולא יאסף, עיניו פקח ואיננו. ואמר (משלי כג) אל תיגע להעשיר, מבינתך חדל. ואמר
 (שם) התעפך עיניך בו ואיננו וגו'. ואמר (ירמיה יז) בחצי ימיו יעזבנו וגו'.

או תמנע ממנו הנאתו בו.
כאשר אמר החכם (קהלת ו) ולא ישליטנו האלוהים לאכול ממנו וגו'.

ויהיה אצלו פיקדון ששומר אותו מן הפגעים עד שישוב למי שהוא ראוי לו.
 (כמו שכתוב (שם ב) ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנס לתת לטוב לפני האלוהים. ואמר (איוב כז) יכין וצדיק ילבש וכסף נקי יחלוק.

ואפשר שיהיה הממון סיבת רעתו ואבדן נפשו.
כמו שכתוב (קהלת ה') יש רעה חולה ראיתי תחת השמש, עשר שמור לבעליו לרעתו.

וּמֵהֶם, שֶׁהִבֹּטַח בָּאלֹהִים יִבְיֵאֵנוּ הַבִּטְחָתוֹ עָלָיו שֶׁלֹּא יַעֲבֹד זֹלָתוֹ, וְשֶׁלֹּא יִקְוֶה לְאִישׁ, וְלֹא יִיחַל לִבְנֵי אָדָם, וְלֹא יַעֲבֹדֵם לְהִתְרַצוֹת אֵלֵיהֶם, וְלֹא יַחֲנִיף לָהֶם, וְלֹא יִסְכִּים עִמָּהֶם בְּבִלְתִּי עֲבֹדַת הָאֱלֹהִים, **וְלֹא יַפְחִידֵהוּ עֲנִיִּם, וְלֹא יִירָא מִמֶּמְחִלּוֹקוֹת.** אֲבָל יִתְפַּשֵּׁט מִבְּגָדֵי טוֹבוֹתָם וְטוֹרַח הוֹדָאתָם וְחוֹבַת תַּגְמוּלָם. וְאִם יוֹכִיחַ אוֹתָם, לֹא יִזְהַר בְּכִבּוּדָם, וְאִם יִכְלִימָם, לֹא יִבוֹשׁ מֵהֶם, וְלֹא יִיפֶה לָהֶם הַשֶּׁקֶר.

כמו שאמר הנביא (ישעיה נ) 'וה' אלוהים יעזר לי, על כן לא נכלמתי, על כן שמתי פני כחלימיש ואדע כי לא אבוש. ואומר (יחזקאל ב) אל תירא מהם ומדבריהם אל תירא. ואמר (שם) מדבריהם אל תירא ומפניהם אל תחת. ואמר (ירמיה א) אל תירא מפניהם. ואומר (שם) אל תחת מפניהם. ואמר (יחזקאל ג) כשמיר חזק מצור נתתי מצחק וגו'.

ומהם, שהבוטח באלוהים יביאהו ביטחונו לפנות את לבו מענייני העולם, ולייחד לבבו לענייני העבודה, ויהיה דומה במנוחתו נפשו ורוחו לבו ומעוט דאגתו לענייני עולמו לבעל האלכימיה, והוא היודע להפוך הכסף לזהב, והנחושת והבדיל לכסף **על ידי חכמה ומעשה**. ואם הוא **חזק בבטחונו** באלוהים יש לו עליו יתרון בעשרה דברים:

1. שבעל האליכמיה צריך לדברים מיוחדים למלאכה לא יגמר לו דבר זולתם, ולא ימצאם בכל עת ובכל מקום. וההבטח באלוהים טרפו מובטח לו מכל סיבה מסיבות העולם כי הסיבות אינן נבצרות ממנו בכל עת ובכל מקום, (מביא כמה דאגמות)

2. והשני כי בעל האלכימיה צריך למעשים ולמלאכות לא ישלם לו חפצו זולתם, ואפשר שימיתוהו ריחם ועשנם, עם התמדת העבודה ואורך היגיעה בהם לילה ויומם.

וההבטח **באל בבטחה מהפגעים**, ולבו בטוח ממצוא הרעות, וכל אשר יבואנו מאת האלוהים יהיה לו לששון ולשמחה, וטרפו בא אליו במנוחה והשקט ושלווה. (פסוק)

3. והשלישי כי בעל האליכמיה אינו מאמין על סודו זולתו מיראתו על נפשו.
והבוטח באלוהים איננו ירא משום אדם בביטחונו, אבל הוא מתפאר בו. (פסוק)

4. והרביעי כי בעל האלכימיה אינו נמלט - מהזמין מהזהב והכסף הרבה לעת צרכו, - או שלא יזמין מהם כלום אלא כפי שיספיק לזמן מועט.....

והבוטח באלוהים ביטחנו חזק באלוהיו שיטריף אותו כרצונו בעת שירצה ובמקום שירצה... (פסוקים)

5. והחמישי שבעל האלכימיה תחת יראה ופחד על מלאכתו מן המלך ועד הקטן שבעם.

והבוטח באלוהים ירצוהו המלכים ונכבדי בני אדם, אף החיות והאבנים מבקשים רצונו. (פסוקים)

6. והשישי שבעל האלכימיה אינו בטוח מהחוליים והמדווים שמערבבין עליו שמחתו בעושרו ואינם מניחים אותו ליהנות ממה שיש לו, ולא להתענג במה שהשיגה ידו.

והבוטח בה' בטוח מן המדוים והחוליים אלא על דרך הכפרה או על דרך התמורה.
(פסוקים)

7. והשביעי שבעל האלכימיה **אפשר שלא יגיע אל מזונו** במה שיש אצלו מן הזהב והכסף, מפני שלא יהיה האוכל נמצא בעירו בקצת העתים. (פסוקים)

והבוטח בה' לא יבצר ממנו מזונו בכל עת ובכל מקום עד סוף ימיו. (פסוקים)

8. והשמיני שבעל האלכימיה איננו מתעכב בשום מקום, מיראתו שמא יתגלה סודו.

והבוטח באלוהים בביטחה בארצו ובמנוחת נפש במקומו. (פסוקים)

9. והתשיעי' שבעל האלכימיה לא תלונו האלכימיה שלו באחריתו, ולא ישיג בה בעולם הזה זולת מזונו והביטחון מן הריש והצורך לבני אדם.

והבוטח בה' ילוונו גמול ביטחנו בעולם הזה ולעולם הבא. (פסוקים)

01. והעשירי שבעל האלכימיה, **אם ייוודע עניינו, תהיה סיבת מותו, מפני שמה שהוא משתדל וטורח בו הפך הנהגת העולם, ומנהיג הכל ישרטט עליו מי שימיתוהו כשאינו יודע להעלים את סודו.**

עירו ולדחות הפגעים מעל אנשי מקומו. (פסוק)

Excerpt from Shaar Habitachon for study purpose only

שיעור ב'

ומתועלת הביטחון בה' בעניין התורה כי הבוטח בה', אם הוא בעל ממון, ימהר להוציא חובות האלוהים וחובות בני אדם ממממונו בנפש חפצה ורוח נדיבה, ואם איננו בעל ממון, יראה כי חסרון הממון טובה מטובות המקום עליו, מפני שנסתלקו מעליו החובות שהוא חייב בהם לאלוהים ולבני אדם בעבורו, ומיעוט טרדת לבו בשמירתו והנהגתו.

כמו שנאמר על אחד מן החסידים, שהיה אומר: 'המקום יצילני מפזור הנפש'. אמרו לו: מה הוא פזור הנפש? אמר:

שיהיה לי ממון בראש כל נהר ובראש כל קריה. והוא מה שאמרו זיכרונם לברכה: מרבה נכסים מרבה דאגה. ואמרו: איזהו עשיר השמח בחלקו.

וזומהם, כי הבוטח בה' לא ימנעוהו רוב הממון מבטוח בה', מפני שאינו סומך על הממון, והוא בעיניו כפיקדון צווה להשתמש בו על פנים מיוחדים ובעניינים מיוחדים לזמן קצוב.

הוא מודה לבוראו יתברך אשר שמהו סיבה לטובתו.

וַיִּשְׁמַח בְּחֵלְקוֹ. וְכֵן הָיָה לְכָל יִשְׂרָאֵל לְיוֹם הַהוּא. כֹּאשֶׁר הָיָה לְהוֹדָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַיהוָה בְּיָמֵי הַמֶּלֶךְ הַזֶּה. וְכֵן הָיָה לְכָל יִשְׂרָאֵל לְיוֹם הַהוּא. כֹּאשֶׁר הָיָה לְהוֹדָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַיהוָה בְּיָמֵי הַמֶּלֶךְ הַזֶּה.

ואיננו מבקש היזק זולתו ולא יחמוד אדם בממונו. כמו שנאמר החכם (שם יג) צדיק אוכל לשובע נפשו:

ואך תועלת הביטחון בעולם מהם מנוחת הלב מן הדאגות העולמיות והשלוח מנדנוד הנפש וצער לחסרון תאוותיה הגופיות והוא בהשקט ובבטחה ובשלוח בעולם הזה.

כמו שכתוב (ירמיה יז) ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו.

ואמר (שם) והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שורשיו וגו'

ומהם, מנוחת הנפש מלכת בדרכים הרחוקים, אשר היא מכלה הגופות וממהרת השלמת ימי החיים.

כמו שכתוב (תהלים קב) עינה בדרך כחי קצר ימי.

ונאמר על אחד מן הפרושים כי הלך אל ארץ רחוקה לבקש הטרף בתחילת פרישותו.

ופגע אדם אחד מעובדי כוכבים בעיר אשר הלך אליה. אמר לו הפרוש: כמה אתם בתכלית העיוורון ומיעוט ההבנה בעבודתכם לכוכבים. אמר לו האמגושי: ומה אתה עובד? אמר ליה הפרוש: אני עובד הבורא היכול, המכלכל האחד, המטריף אשר אין כמוהו. אמר לו האמגושי: פועלך סותר את דבריך. אמר ליה הפרוש: והיאך? אמר לו: אילו היה מה שאמרת אמת היה מטריפך בעירך כמו שהטריפך הנה ולא היית טורח לבא אל ארץ רחוקה כזאת. ונפסקה טענת הפרוש, ושב לארצו וקבל הפרישות מן העת ההיא ולא יצא מעירו אחר כך.

ומהם, מנוחת הנפש והגוף מן המעשים הקשים והמלאכות המייגעות את הגופות, ועזוב עבודת המלכים וחוקיהם וחמס אנשיהם.

והבוטח בה' הוא **תובע** מסיבות הטרף מה שיש בו יותר מנוחה לגופו, ושם טוב לו, ופנאי ללבו, ומה שהוא מפיק יותר לחובות תורתו עם יותר אמונתו. **כי הסיבה לא הוסיף לו בחוקו ולא תחסרהו ממנו מאומה אלא בגזרת האלוהים ית'.** כמו שאמר (שם עה) כי לא ממוצא וממערב ולא ממדבר הרים, כי אלוהים שופט, זה ישפיל וזה ירים. ואמר (שם כג) בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני.

ומהם, מיעוט צער נפשו במסחר *אם יתעכב אצלו*, או פרקמטיה, או אם לא יוכל לגבות חובו, או אם יפגעהו חולי בגופו - מפני שהוא יודע כי הבורא יתברך מתקן עניינו יותר ממנו, ובוחר לו טוב יותר ממה שהוא בוחר לעצמו. כמו שאמר (שם סב) אך לאלוהים דומי נפשי כי ממנו תקותי.

ומהם, **שמחתו בכל עניין שיעתיק אליו**, ואם יהיה כנגד טבעו, מפני ביטחונו באלוהים שלא יעשה לו אלא הטוב לו בכל עניין, כאשר תעשה האם החומלת לבנה ברחיצתו וחיתולו וקשירתו והתרתו על כורחו. כמו שאמר דוד עליו השלום (שם קלא) אם לא שויתי ודוממתי נפשי, כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי.

וכיון שביארתי מתועלות הביטחון באלוהים והנאותיו בתורה ובעולם מה שנזדמן לי, אבאר עתה מעניין הביטחון שבעה דברים. אחד מהם, **מה הוא הביטחון**. והשני, בסיבות הביטחון על הברואים. והשלישי, בביאור ההקדמות אשר בעבורם **יתחייב הביטחון באלוהים וחיוב העסק בסיבות**. והרביעי, בביאור הדברים אשר בהם יהיה הביטחון וחיוב שבחו וגנותו בהם. והחמישי, בהפרש שיש בין עסק הבוטח באלוהים בסבות הטרף, ובין עסק מי שאינו בוטח באלוהים בהם. והשישי, בביאור אופני חיוב גנות דעת האומרים באריכות התאוות בעולם, ומייחלים נפשותם בקבלת עבודת האלוהים כשיגיעו לחפצם בו, והם בעלי המשכונות. והשביעי, במפסדי הביטחון באלוהים, וכל מה שצריך לדבר בעניין הביטחון ולקצר בחלקיו.

פרק א

אך מהות הביטחון הוא **מנוחת נפש הבוטח**, ושיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליו, **שיעשה הטוב והנכון לו בעניין אשר יבטח עליו**, כפי יכולתו ודעתו במה שמפיק טובתו.

אבל העיקר אשר בעבורו יהיה הבטחון מן הבוטח, ואם יפקד לא ימצא הבטחון, הוא, שיהיה לבו בטוח במי שיבטח בו שיקיים מה שאמר, ויעשה מה שערב, **ויחשוב עליו הטוב במה שלא התנה לו ולא ערב עשוהו - שיעשהו נדבה וחסד**.

פרק ב'

אך הסיבות אשר בהן ייתכן הביטחון מהבוטח על הברואים הן שבע.

- אחת מהן, הרחמים והחמלה ואהבה, כי האדם כשהוא יודע בחברו שהוא מרחם וחומל עליו, יבטח בו ותנוח נפשו עליו כל מה שיטריחהו מענייניו.

- והשנית שיהיה יודע בו עם אהבתו שאיננו מתעלם ממנו ולא מתעצל בחפצו, אבל הוא יודע בו שהוא משתדל ומסכים לעשותו. כי אם לא יתברר לו ממנו כל זה, לא יהיה ביטחונו עליו שלם, מפני שהוא יודע התעלמותו ורפיונו בחפצו. וכאשר יתקבצו לבוטח ממי שבטח בו שתי מידות אלה: גודל רחמיו עליו ורוב השגחתו על ענייניו - יבטח בו מבלי ספק.

לקוטי שלח ג

[דער חטא בבעל פעור, המרו בים סוף, תפלו על המן (אויף וועלכן זיי זיינען געוואָרן מיט די נחשים השרפים⁵⁵), חטא המרגלים, מעשה קרח וחטא העגל].

ז. מען דאַרף נאָך אָבער פאַרשטיין:

אמת טאַקע, אַז ברוב המקומות איז דער וואָרט „וינסו“ אַ לשון נסיון, אָבער דאָ איז דאָך דער פסוק ממשיך „(וינסו אותי גו') ולא שמעו בקולי“, אַז זיי האָבן בפועל ניט געפּאָלגט דעם ציווי ה' — וואָלט דאָך צוליב דעם מער מתאים געווען צו טייטשן „וינסו אותי“ מלשון כעס, און ניט מלשון נסיון

(וכמובן — מנסה זיין דעם אויבערשטן מוז ניט זיין פאַרבונדן מיט עובר זיין אויף אַ ציווי פון אויבערשטן. און ווי מען זעט, אַז כו"כ פון די עשרה נסיונות וואָס זיינען אויסגערעכנט אין מס' ערכין זיינען ניט געווען אינעם אופן פון „לא שמעו בקולי“).

איז די הסברה בזה: דער הכרח פון רש"י צו מפרש זיין „וינסו — כמשמעו“ איז ניט (נאָר) מצד דעם אָפטייטש פון וואָרט „וינסו“, נאָר מצד כללות תוכן הענין — און דעם ענין דייטעט רש"י אַן דורך מעתיק זיין די דריי זוגי נסיונות (פון מס' ערכין), כדלקמן.

ח. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדם עטלעכע צ"ע אין דער פרשה:

א) נאָך דעם ווי דער אויבערשטער האָט געזאָגט צו משה רבינו „אכנו בדבר ואורישנו גו"⁵⁶, האָט משה געטענה'ט צום אויבערשטן: „ושמעו מצרים גו' ואמרו אל יושב הארץ הזאת שמעו גו'

שיחות שלח ג

והמתה את העם הזה גו' ואמרו הגוים גו' מבלתי יכולת ה' גו"⁵⁷. איז צ"ע: ווי קען זיין, אַז אויסער דער טענה „ואמרו הגוים . . מבלתי יכולת ה' גו"“ האָט משה רבינו ניט געפונען קיין טענות ולימוד זכות, אויף מבטל זיין די סכנה פון „אכנו“ און „אורישנו“ פון אַלע אידן — ששים רבוא לבד הנשים והטף (און אנשים למטה מבן כ' ולמעלה מבן ס')⁵⁸!

ב) משה האָט געבעטן דעם אוי־בערשטן „סלח נא לעון העם הזה כגודל חסדך וכאשר נשאת לעם הזה ממצרים ועד הנה“, און דער אויבערשטער האָט אויף דעם מסכים געווען און געזאָגט „סלחתי כדברך“⁵⁹. איז ניט מובן: ווי־באַלד דער אויבערשטער האָט סולח געווען די אידן — פאַרוואָס האָט דאָס ניט געהאַלפן במילואו און ס'איז טראָץ דעם געווען די גזירה⁶⁰ „אם יראו את הארץ גו"“?

ט. וי"ל ההסברה בזה:

דאָס וואָס דער אויבערשטער האָט געזאָגט אַז דער דור המדבר וועט ניט אַריינקומען אין ארץ ישראל, איז ניט אין גדר פון אַן עונש צדדי, נאָר אַ תוצאה „טבעית“ פון זייער (חטא ו)מצב.

דאָס אַלץ וואָס די מרגלים האָבן דער־ציילט וועגן ארץ ישראל — די גבורה פון די יושבי הארץ וכו' — איז געווען אמת⁶¹, אַזוי אַז דער אַריינגיין אין ארץ ישראל האָט געקענט זיין דוקא (אויב

^[57] שם, יג"טז.

^[58] ראה גם (בארוכה) לעיל ע' 96 ואילך (ושם נח' באר"א).

^[59] שם, יט"כ.

^[60] שם, כג.

^[61] ראה פרש"י פרשתנו יג, כז. וראה גם לעיל

^[62] ע' 92. וש"נ.

^[55] חוקת כא, ו.

^[56] פרשתנו יד, יב.

מ'האט אַ בטחון חזק אין יכולת ה' און אין זיינע אותות: ניט קוקנדיק אויף דער גבורה פון די יושבי הארץ, קען דער אויבערשטער געבן אידן דעם כח צו) מנצח זיין בדרך נס. און ווי רש"י⁶² ברענגט די רייד וואָס כלב האָט גע- זאָגט: „והלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגיו לנו את השליו“, „עלה נעלה, אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם נצליח בכל דבריו“ — אַלעס באופן פון נסים.

און דאָס איז פירוש הדברים וואָס דער אויבערשטער האָט געזאָגט צו משה'ן — „ועד אנה לא יאמינו בי בכל האותות אשר עשיתי בקרבנו. אכנו בדבר גו'“⁶³: וויבאלד אידן זיינען אינעם מצב פון „לא יאמינו בי בכל האותות“, זיינען זיי ניט קיין „כלי“ צו הנהגה נסית, מ'זאָל זיי פירן אין ארץ ישראל בדרך פון כל האותות

וע"ד ווי געלערנט פריער⁶⁴ בפשטות (פשוטו ש"מ): ואם תלכו עמי קרי גו' והלכתי אף אני עמכם בקרי.

און במילא איז „אכנו גו'“.

אויף דעם האָט משה געענטפערט⁶⁵ „ושמעו מצרים גו' ואמרו גו' מבלתי יכולת ה' גו'“: וויבאלד דער גאַנצער טעם פון „אכנו גו'“ הייבט זיך אָן, איז מצד דעם „לא יאמינו בי“ — איז דאָך אדרבה: דער „והמתה את העם הזה כאיש אחד“ וועט גורם זיין אַז דער „לא יאמינו בי“ זאָל זיין אין נאָך אַ גרע- סערער מאָס — מצרים גו' וועלן זאָגן „מבלתי יכולת ה' גו'“.

אויף דעם האָט דער אויבערשטער געזאָגט משה'ן „סלחתי כדברך“, און ווי רש"י איז מפרש: „בשביל מה שאמרת פון יאמרו מבלתי יכולת ה'“. אָבער די סליחה נעמט אַראָפּ דעם (חטא ובמילא — דעם) עונש, אַז עס זאָל ניט זיין „המתה כאיש אחד“. אָבער בנוגע דעם ניט אַריינגיין אין ארץ ישראל — האָט די סליחה ניט געהאַלפן. וואָרום דער חסרון אין דעם איז, כנ"ל, ניט אַן עונש אויף אַ חטא, נאָר דאָס וואָס זייענדיק אינעם מצב פון „לא יאמינו גו'“ בכל האותות דאָרף זיין דער כיבוש בדרך הטבע און בטבע איז עז העם גו' און זיי (דער דור המדבר) קענען ניט כובש זיין ארץ ישראל.

י"ד. ע"פ כל הנ"ל איז מובן פאָרוואָס רש"י מוז דאָ מפרש זיין „וינסו — כמשמעו“. אע"פ אַז פון המשך לשון הפסוק קען אויסזען אַז „וינסו“ דאָ איז לשון כעס (— היות אַז „ולא שמעו בקולי“) — איז אָבער פון כללות תוכן הפרשה מוכת, אַז דער חסרון פון „וינסו אותי“ באַשטייט אין חלישות האמונה פון דור המדבר, וואָס דאָס איז געווען די סיבה צו דער גזירה „אם יראו את הארץ גו'“.

ועפ"ז וועט מען אויך פאַרשטיין פאָרוואָס רש"י איז מעתיק נאָר די (זעקס) נסיונות פון מס' ערכין — ווייל דוקא אין די נסיונות איז מודגש און ניכר אויף וויפל עס האָט געפּעלט אין דעם חוזק האמונה פון אידן, וואָס עפ"ז איז מובן פאָרוואָס משה האָט ניט געקענט פועל זיין מבטל זיין די גזירה⁶⁶ „אם יראו את הארץ גו'“.

יא. דער ביאור אין דעם:

אין אַ פריערדיקן פסוק שטייט אַז דער אויבערשטער האָט געזאָגט „(ו)עד

עמכם בחמת קרי“ — „כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהיא קרי“ (דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקריט²⁶) אוסיף לכם חמת אותו קרי“ — שאין ר"ל (רק) ש- הקב"ה מוסיף בהעונש והצרה, אלא שאז הנהגת הקב"ה כלפי האיש ההוא היא באופן של „קרי“, שמסולקת ממנו השג- חתו ית' המיוחדת, ובדרך ממילא נשאר „מופקר למקרה“²⁷.

ועפ"ז יש לבאר זה ש„נהנו מסעודתו של אותו רשע“ גרם לגזירת כלי' — כי אינו בגדר עונש על חטא, אלא שזו היתה תוצאה טבעית מהנהגתם²⁸:

מעמדם ומצבם הטבעי של בני' לאח- רי ש„גדל המלך . . את המן . . וינשאהו . . מעל כל השרים גו'“²⁹ הי' בדומה ל„כבשה העומדת בין שבעים זאבים“: והנהגתם (אף שהייתה לפני זמן — אבל הוכיחה דמחשבתם והרגש שלהם הם) ב- אופן של „נהנו מסעודתו כו'“ — שללה השמירה הנסית ד„גדול הרועה“.

כי העובדה שבני ישראל נהנו מזה ש„אותו רשע“ הזמינם לסעודתו, הרי זו הוכחה³⁰ שמציאותו של רשע (אחשוורוש)

וראה ילקוט שינויי נוסחאות ברמב"ם הוצאת פרענקל.

(26) ל' הרמב"ם הל' תעניות שם לפנ"ז.

(27) ע"ד פירוש הכלי יקר בחוקותי שם, כד.

(28) ע"פ המבואר בפנים מתורצת שאלת ה- מפרשים (מנות הלוי שם. ענף יוסף לע"י שם. ועוד) — מדוע השאלה „וכי משוא פנים יש בדבר“ היא רק בנוגע להטעם ד„השתחוו לצלם“, ולא להטעם ד„נהנו מסעודתו כו'“? — כי חיוב כלי' מפני שנהנו כו' אינו ענין של עונש על חטא, כ"א תוצאה טבעית מהנהגת בני', ובמילא כאשר נשתנה מצבם של בני' — בטלה בדרך ממילא הגזירה.

(29) אסתר ג, א.

(30) ועפ"ז אתי בפשטות סתימת לשון חז"ל

הייתה חשובה אצלם עד כ"כ — שהשתת- פותם בסעודתו היתה נחשבת אצלם ל- „כבוד“ עד שנהנו מזה. והשתתפותם ב- סעודה לא היתה מוכרחת (להיות „אחש- ורוש המולך“³¹ היו מחוייבים בכבוד מלכות³²) — אלא עשו זאת מפני הנאתם מ(הזמנתם ל)סעודה זו³³. ומכיון שבני' עצמם החשיבו את ה„(שבעים) זאבים“ ונהנים מהכבוד ש„מקבלים“ מ„אותו רשע“, הרי בזה גופא הם דוחים את ה- שמירה הנסית של „(גדול) הרועה“, ומכ- ניסים ומורידים עצמם תחת שלטון (ה- טבעי) של ה„זאבים“, השולל את קיומה של ה„כבשה“³⁴, כנ"ל.

ד. ליתר ביאור — ובהקדמה:

ידוע מה שאמרו חז"ל³⁵ דאין סומכין על הנס, והתורה אמרה³⁶ „וברכך ה"א

„שנהנו מסעודתו של אותו רשע“ — דמשמעו שעצם ההנאה מסעודתו (איזו שתהי' של „אותו רשע“ יש בה סיבה לגזירה זו (משא"כ לפירוש המפרשים הנ"ל סעיף ב אין החסרון בכך שהיא „סעודתו של אותו רשע“ בכלל, אלא סעודה זו דוקא, שעשה בתור משתה ושמחה על חורבן הבית).

(31) ל' הכתוב — אסתר א, א.

(32) דהרי „גזר עליהם שיבואו כולם כו'“

(אסתר"ר פ"ז, יח).

(33) ראה גם מנות הלוי שם. יערות דבש ח"א דרוש ג (ז' אדר תק"ד) ד"ה הביטו נא. ועוד. — וראה גם לקמן הערה 61 בדיוק „נהנו“.

(34) ולכן „נתחייבו כלי'“, גם הטף — ע"ד מ"ש במד"ג (ח"ג פ"ח) „קל להרגם“. — וראה לקר"ש ח"י"ח ע' 198 בנוגע לעדת קרח.

(35) ראה שבת לב, א. פסחים סד, ב. זח"א קיא, ב. קיב, ב. ועוד.

(36) פ' ראה טו, יח. — וראה בכ"ז ד"ה וברכך גו' במאמרי אדה"ז — תקס"ה ח"ב (ע' תרמח ואילך): תקס"ח ח"א ע' קסה ואילך. דרך חיים בהקדמה. סהמ"צ להצ"צ מצות תגלחת מצורע פ"ב ואילך. קונטרס ומעין מאמר יז ואילך.

(62) פרשתנו שם, ל (וראה לקריש ח"ח ע' 87 ואילך). וראה גם פרשתנו יד, ח"ט.

(63) פרשתנו שם, יא"ב.

(64) בחוקותי כו, כא"כד.

בכל אשר תעשה דוקא — דאף ש"ברכת ה' היא תעשיר"³⁷, מ"מ אין ברכה זו חלה על האדם כאשר הוא יושב "בטל"³⁸, אלא מוטלת עליו החובה לעשות דבר מה עבור פרנסתו, "אשר תעשה".

אמנם מאידך, עליו לידע ולהכיר ש- אין מלאכתו אלא עשיית כלי³⁹, דהיינו, שהשתדלותו ועשייתו אינם הסיבה וה- גורם המביא ומזמין לו מזונו ופרנסתו, אלא שהם רק, "כלי" לברכתו של הקב"ה, שבו משפיע לו הקב"ה מזונו ופרנסתו. כלומר: הקב"ה רצה שמזונו של אדם יתלבש ויבוא בכלי טבעי, בדרכי הטבע, והטבע — הוא ית' קבעו וטבעו בעולם, ולכן ציווה לאדם לעשות כלים טבעיים לפרנסתו, אבל גוף מזונו של האדם הוא רק, "ברכת ה'" כנ"ל. ומכיון שכן, אין מקום להחשיב העסק כשלעצמו, מאחר שכל עיקרו אינו אלא כלי שבו שורה "ברכת ה'", ועיקר השתדלות האדם צרי- כה להיות להכשיר ולעשות את עצמו ראוי ל"ברכת ה'".

ובעומק יותר:

זה ש"ברכת ה' היא תעשיר" אינו רק משום שמזונו של האדם (הבא לו על ידי עסקיו בדרכי הטבע) תלוי אך ורק בהקב"ה (מנהיג הטבע) — אלא עוד זאת, ועיקר — שבני ישראל אינם נתונים מעי- קרא תחת שלטון והנהגת הטבע; וכ- מבואר בכמה מקומות, שבנ"י מקבלים חיותם משם הוי' שלמעלה מן הטבע⁴⁰, והיינו שהוא ית' משגיח ומנהיג את כל

עניני ישראל בהשגחה מיוחדת ובהנהגה נסית שאינה מוגבלת בחוקי הטבעי⁴¹.

ולפי זה, מה שלקבלת ברכת ה' זו⁴² צ"ל מעשה האדם ("אשר תעשה"), הוא רק משום שרצה הקב"ה שהנהגה הנסית הזו תעבור על ידי הטבע, ולכן הליכוי "נסים" אלו בלבושי הטבע, עשי' בדרכי הטבע — "בכל אשר תעשה". אבל עשי' זו היא רק, "לבוש" חיצוני לגמרי לה- השפעה דלמעלה (שמקורה משם הוי' ש- למעלה מן הטבע).

[והמחשיב את העסק שלו מבלי להר- גיש כדבטי את הענין ד"ברכת ה' היא תעשיר" — למה הדבר דומה? לאדם ה- עוסק במרץ וביגיעת נפש בתפירת כי- סים להניח בהם כסף, אבל אינו עושה בעניני עסק להשגת הכסף עצמו...].

ה. ומכל זה יובן גם במצבם של ישראל בימי אחשורוש:

בנ"י הנמצאים בגלות תחת שליטת ה- אומות צריכים לתת כבוד למלכות⁴³ ו- דינא דמלכותא דינא⁴⁴, ו"דרשו את שלום העיר . . . והתפללו בעדה וגו'⁴⁵, כו'. ולכן, כאשר אחשורוש זימן את היהודים לסעודה היו מוכרחים להשתתף (כפשוט

(41) ראה סה"מ צ להצ"צ שם (קו, סע"א): בעסקו במו"מ יכוין שמאמין שהשפע ברכת ה' היא כשאר הנסים הגלויים כמו שהוריד המן כו'. וידוע פתגם אדמו"ר מהר"ש (נדפס בסה"מ תש"ט ע' 21. ועוד) שפרנסה בזמן הזה היא כמו השפעת המן כו'. — וראה בכ"ז לקו"ש חט"ז ס"ע 176 ואילך.

(42) משא"כ בנסים שאינם לבושים בטבע. וב- מועדי השנה — הגאולה דפסח. וראה לקמן סעיף ו.

(43) ראה רש"י ויחי מח, ב. שמות ה, ג. וארא ו, יג. בא יא, ח. ועוד.

(44) נדרים כח, א (וש"ג). רמב"ם הל' גזלה ואבדה פ"ה ה"א ואילך.

(45) ירמ' כט, ז. אבות פ"ג מ"ב.

שובת; אבער אין ענין און עצם השביתה זיינען "הכל שוין ממש"¹⁹.

און דורך דעם וואָס ער איז מקיים בשלמות די שביתה ומנוחה ווייל עס איז "בעיניו כאלו כל מלאכתו עשוי"²⁰, און "משום עונג שבת" איז ער ניט "מהרהר כלל בעסקיו" — איז "אין" לך עונג גדול מזה²².

ד. דער טעם פאַרוואָס אַלע זיינען גלייך אין דער מצוה פון שבת, איז דער מיטעלער רבי מבאר²³, ווייל דער עיקר המצוה פון שבת איז "במנוחת הנפש בעצמותה בבחי' יחידה שלמעלה מבחי' הגילוי במוח ולב". ד.ה. די מצוה פון שבת איז פאַר- בונדן מיט עצם הנפש, בחי' יחידה איז שבנפש. און דערפאַר זיינען ניטאָ אין דעם קיין חילוקים צווישן איין איד מיטן צווייטן, ווייל אין דער בחי' פון יחידה זיינען אַלע אידן גלייך, פון דעם גדול שבגדולים ביז דעם פשוט שבפשוטים.

און לויט דעם, איז דער מיטעלער רבי מבאר דאָס וואָס מיר זאָגן אין דער תפלה פון מנחת שבת, "כי מאתך היא מנוחתם ועל מנוחתם יקדישו את שמך":

מנוחת שבת איז "מאתך ממש", פון עצמותו ומהותו ית'²⁴, און דערפאַר איז די מנוחה אויך ביי אידן פאַר- בונדן מיט עצם הנפש ממש — בחי' יחידה. "ועל מנוחתם יקדישו את שמך": דער ענין פון מסירת נפש על קידוש השם²⁵, געפינט זיך אין זיין גאַנצקייט ביי אַלע אידן בשוה, ווייל דער כח פון מס'נ על קידוש השם קומט פון יחידה שבנפש; און דער- פאַר איז "ועל מנוחתם יקדישו כו'", וואָרום מנוחת שבת און קידוש השם זיינען ביידע געבונדן מיט יחידה שבנפש.

ה. דאָס וואָס בחי' יחידה שבנפש איז גאַנץ ביי יעדער איד, ניט קוקנ' דיק אויפן מצב פון זיינע כוחות — איז דאָס דערפאַר, וואָס יחידה איז לגמרי אפגעטראָגן פון די כוחות פון דעם מענטשן, זי איז העכער פון "גילוי".

ד.ה. יחידה שבנפש איז העכער אפילו פון די בחי' מקיפים פון דער נשמה, וואָרום אויך זיי האָבן אַ בע- רד'דיגע ווירקונג אויפן מענטשן²⁶ — ווי ס'איז מבואר אין חסידות²⁷ אויפן מאמר רז"ל²⁸, "אע"ג דאינהו לא חזו

(24) וראה ד"ה אתה אחד שם (לפניו) בפי' "מנוחה שלימה שאתה רוצה בה" — "בחי' שלימותא דכולא שאתה מעצמותו רוצה בה כו'". ובסידור (ר, רע"ב) פי' שאתה בעצמות התענוג הפשוט כו'.

(25) בפע"ח, בס"י הארידל וכו': דיכוון למס'נ על ק"ה באמרו יקדישו את שמך.

(26) ד"ה אתה אחד שם ע' 9 (מאמרי אדהאמ"צ שם ע' יא-יב). תרי"ח לך צה, סע"ג ואילך. אמ"ב שער הציצית פ"ד. פ"ח. פכ"א. סד"ה תקעו עת"ר. ד"ה וזאת התרומה שם. וראה תרי"א נה, רע"ב. לקו"ת תצא לו, ד.

(27) לקו"ת במדבר טז, א ואילך. תצא שם. האזינו עא, ד. משומות שבהערה הקודמת. ועוד.

(28) מגילה ג, א. סנהדרין צד, רע"א

(19) עיין שם ריש ע' 9 (מאמרי אדהאמ"צ שם ריש ע' יא).

(20) שו"ע אדה"ז סס"ז סכ"א. וראה בב"י שם שהביא המקור מאגה"ת לר' יונה ובאגה"ת שם: וכן אנו אומרים בתפלה מנוחת שלום השקט ובטח מנוחה שלימה שאתה רוצה בה — שבזה קאי אדמ"ר האמצעי במאמרו.

(21) שו"ע שם מהטור (מסמ"ק סר"פ. רפ"א).

(22) ראה באריכות איך דהעונג דשבת בא מצד השביתה ומנוחה דשבת: סידור קעד, א ואילך. קצט, ג ואילך. המשך תרס"ו ע' תקמג ואילך. ועוד.

(23) ס"ע 8 (מאמרי אדהאמ"צ שם ס"ע י) ואילך.